

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Genij brez mejá

Uvodne besede napisal in verze prevedel Janez Menart

Victor Hugo, čigar stoletnico smrti praznujejo letos Francozi z izrednim, tako rekoč vsenarodnim poudarkom, v naši reviji ni več tujec. V prav tej rubriki je namreč v 10. številki letnika 1979 izšel izborček sedmih njegovih najlepših krajših pesmi in tako vsaj malo odškrnil slovenski pogled v njegovo nedogledno pesniško zakladnico. Ker so v navedeni objavi nanizani vsi najnujnejši, čeprav skopi po-

datki o avtorju; ker po drugi strani tega dolgega življenja in njegovih tako rekoč brezštevilnih stvaritev ne bi bilo mogoče zadovoljivo prikazati niti na precej večjem prostoru, kot ga dovoljuje ta rubrika; in slednjič, ker je ta rubrika namenjena predvsem prevodom pesniških del in manj predstavitev njihovih avtorjev — naj »v opombo« tega Prešernovega sodobnika namesto običajnih podatkov navedemo samo nadpse zanimivo in za marsikoga presenetljivo mnenje drugega Hugojevega sodobnika, slavnega francoskega pesnika Charlesa Baudelaira, ki ga literarni ozkosrčneži tako radi uporabljajo kot nekak izključujoči se Hugojev protipol, kot da naj bi bil Baudelairev ugled večji, če bi bil Hugojev manjši ali povsem izničen. Takole pravi Baudelaire o Hugoju že leta 1861:

»Victor Hugo je od vsega začetka najbolj nadarjen, očitno od usode izbran človek, ki naj bi s pesmijo izrazil to, čemur bi jaz dejal »skrivnost življenja«. Narava, ki vstaja pred nami povsod, pa naj se že obrnemo sem ali tja, in ki nas obdaja kot nekakšna skrivnost, se nam kaže v več podobah hkrati, in vsaka od teh podob tem bolj živo odseva v naših srcih, čim bolj zaznavna in opazna je za nas: kaže se nam v obliki, legi in gibanju; v svetlobi in barvi; v zvoku in harmoniji.

Glasba Hugojevih verzov ustreza globokim harmonijam Narave; nepozabno obliko stvari pesnik v svojih kriticah poudari kot risar; kot slikar pa jim dá, da se okopljejo v svojih lastnih barvah. In prav takšen, kakršen je ta trojni vtis o obliki, barvi in zvoku prišel od narave, prav tak hkrati prešine bralčeve možgane. Ta trojni vtis pa izvira iz samega bistva stvari.

Noben umetnik ni bolj univerzalen kot Victor Hugo, noben ni bolj primeren, da stopi v stik z močmi vesoljnega življenja, nihče bolj naravnan k temu, da se neprestano koplje v naravi. Zanj ne drži le to, da se jasno izraža; Hugo do črke natančno prevaja slednjo jasno dojemljivo pismenko iz knjige narave.«

In na nekem drugem mestu je Baudelaire zapisal, da je Hugo »genij brez mejá«, oznako, ki je kmalu zaslovela, in ki smo jo ob počastitvi stoletnice tudi mi izbrali za naslov teh uvodnih besed k eni njegovih najlepših pesmi o naravi, ki živi svoje večno življenje in se ne méni za mladost, ljubezen in lepoto, za te minljive stvari.

OLYMPIOVA Lesk polj ni bil teman in nébes ni bil siv.

ŽALOST Ne, jasen dan brezmejno je sinjino lil
z nebá na zêmljo širno;
zrak bil je poln vonjav, poln trav in cvetja dol —
ko spet je zrl ta kraj in, da izjoče bol,
odprl srce nemirno.

Jesen se je smehljala. Z griča se v ravan
je spuščal gozd, v rumenju prvem vžgan,
plan v soncu je žarela;
in dvigajoč se k Njemu, ki ga vse slavi,
je jata ptic, kot da o stvarstvu gostoli,
svoj sveti psalm pela.

Vse bi spet videl rad: vir, ribnik, slednjo stvar . . .
Strt hram, ki sta pred njim beraču dala dar,
pa duplast, zgrbljen jêsen
in v dnu gozdov zgubljen ljubezni skrivne kraj
in kostanj, ki pod njim ju dolg poljub nekdáj
v objem je združil têsene.

Iskâl je vrt in hišico in vegast plot,
od koder med drevesi vkreber vodi pot,
iskal je rože rdeče.

Bled stopal je. Njegov korak — težak, ubit —
mu ob drevesu vsakem je budil privid
minulih dni in sreče.

In slišal je, kako skoz hoste drgetá
milobni veter, ki z drhtenjem v dnu srca
ljubezen nam poraja,
ki zdaj priklanja hrast, zdaj ziba nežen cvet,
kot da je duša vseh stvari, ki posedet
na slednjo stvar prihaja.

In listje, ki ga ranil je njegov korak,
se je trudilo vzdigniti se v zrak
do hišice zaprte;
tako se misli, ki jih vzdrami tožen vzgib,
na krilih ranjenih kdaj dvignejo za hip
in padejo spet strte.

In dolgo gledal je mogočni čar oblik,
ki v njih narava kaže svoj spokojni mik.
Kar je še dne ostalo,
ob hudourniku je blodil in ves čas
občudoval nebo in ribnik — božji obraz
in božje ogledalo.

V spominih na minulo rádot vsepovsod,
ne da bi vstopil, dolgo je strmel čez plot
kakor berač pred vrati.
Ves dan je blodil. A ko legal je večer,
srce napolnil mu zagrobni je nemir
in je začel ječáti:

»Hotêl sem vedeti, o bolečina!
če v vrču še napoj se lesketa,
in zreti, kaj storila je dolina
s tem, v čemer sem zapustil del srca.

Kako pozabljaš, vedri duh Narave!
Le bežen čas — in vse se spremeni!
Kako zatrejo tvoje premenjave
skrivnostne niti tvojih zvez z ljudmi!

Zaraščene so vejne senčne ute,
drevo z imeni v skorji je na tleh.
In vrtnice v ogradi so osute
od nog otrok, ki jih preganja smeh.

Izvir, ki je nekoč iz njega pila
vsa razigrana, boči kamnat lok . . .
Zajela je in pila in pustila,
da ji kapljálo biserje je z rok . . .

Siv tlak prekriva pot, ki me spominja,
kako v njen mulj se po deževnih dneh
je vtiskovala drobcena stopinja
in moje, dolge, spremljala kot smeh.

Obcestni kamen, kjer me v tihi sreči
sedé na njem čakála je nekoč,
obtolkli so vozovi, ki ječeči
so v mraku tod se vračali pod noč.

Tu gozd je nov, tam žaga ga je vzela.
Nikjer ni naju dveh iz tistih dni;
in kakor kup iztlelega pepela
raznaša piš spomine v vse strani.

Kaj naju sploh ni več? Kam dnevi grêjo?
Jih ne prikliče spet klic hrepenêč?
Ko jaz tu jočem, piš igra se z vejo —
vse gleda me in ne pozna me več.

Zdaj ta dolina bo drug par sprejela,
po poti najini že nov rod grê,
te sanje, ki sva midva jih začela,
bo dalje sanjal, a dosanjal ne.

Na svetu tem nihče sanj ne zaključí,
naj v zlu naj v sreči bije mu srce;
vsi se iz njih zbudimo k isti luči,
vse se začenja tu, konča drugje.

Da, drugi pari pridejo uživat
v ta mirni, pravljíčni, zavetni kraj
vse, kar narava strásti, ki se skriva,
priliva — sanjarije in sijaj.

Kotíčke skrite, polja, gozd, stezice,
prej najine, v dar prejme novi rod
in druge ženske bodo brez tančice
zabredle v ribnik bosih nog čez prod.

Kaj sva zares zaman se tu ljubila?
Je zdaj res tuj ves ta cvetoči svet,
kjer dvoje bitij sva v en ogenj zčila?
Kaj res narava vse začenja spet?

O, bistri viri, latniki, globeli,
vejevje polno gnezd, gozd poln kotanj,
kaj boste zdaj mar drugim pesmi peli
in drugim šepetali v srečo sanj?

Kako sva razumela vas! Da, v naju
vaš glas je zmerom našel blag odmev;
tenkó je sluh prisluhnil vsemu kraju
in pil modrost, ne da bi mir mu vzel.

Povej, Narava, o dolina, skrita
v ta krasni, tihi, varni kót svetá:
ko najini telesi obležita
zamišljeni, spuščeni v hladna tla,

povej, mar boš tedaj brezčutno zrla,
da grob ljubezen najino teži
in kakor v dneh, ko nisva še umrla,
smehljala se in pela v sončne dni?

Mar s sencama, ki bosta tod blodili
in ju ta gozd, ta grič spet prepozna,
ne pokramljaš, kot kdo, ki z znancem milim,
ki sreča ga po letih, pokramlja?

Ju boš lahko brez muk in tožbe zrla
lebdeti nad sledovi svojih nog
in v ranah, ki jih žalost bo odprla,
v solzâh strmeti v žuboreči tok?

In če kdaj v gluhi noči boš zaznala
ljubimca potopljenega v gozdni čar,
kaj jima res ne boš zašepetala:
»O, mrtvih spomni se, ti živi par!«

Bog nam posodi droben prah veselja,
drhteče hoste, virčke v dnu kotanj
in sinji svod in jezera in polja
za hram ljubezni, src in srečnih sanj.

Potem spet vzame nam, kar nam posodi,
pogrezne v noč nas same in naš svet
in zapove, naj kraj, kjer duh naš blodi,
pozabi nam ime in zbriše sled.

Pravi hiša, vrt, kar pozabita naju!
Prerasti, trava, prag in, trnje, pot!
In ptice, pojte! Teci, potok v gaju!
A midva bova z vami vsepovsod.

Saj vi ste nama to, kar človek išče:
odsvit ljubezni, oaza sred puščav,
dolina najina, pribežališče,
kjer jok ljubezni srečo je spoznal.

Strasti gubijo se, ko čas mineva
— ta v dalj odnese krinko, druga bič —
kot trop glumačev, ki v somraku dneva
v daljavi se izgublajo za grič.

Ljubezen, ti pa zmerom romaš z nami,
kot sveča, bakla svetiš nam v megli
in s smehom, z jokom nas držiš v omami.
Mlad človek te preklinja, star časti.

Zdaj, ko že téži let se vklanja glava,
ko človek, brez načrtov in vizij,
že čuti, da je le še grob, ki trava
prerašča ga in z njim prah iluzij;

ko duša že v pepel nam izgoreva
in v srcu, ki vse bolj ga stiska mraz,
kot na bojišču mrtvece, preštevava
ugasle sanje, ki jih vzel je čas;

ko duša nam kot kdo, ki z lúčjo v roki,
proč od posmeha in stvari svetá,
se mirno spušča v mračni in globoki
prepad samote grenkega srca

in tam v temi, ki v njej zgubljeno tipa,
v kotičku zadnjem, kjer ni nič za njim,
zazna, da pod tančico nekaj utripa — —
tam v mraku spiš ti, sveta stvar — spomin.«

21. 10. 1837